

Ponència

.....

Evolució dels espais naturals protegits terrestres de Menorca (1984-2008)

David Carreras Martí

Observatori Socioambiental de Menorca

Miquel Truyol Olives

Institut Menorquí d'Estudis

.....

Resum

Aquesta ponència intenta fer un recorregut des de la declaració de les primeres àrees protegides a Menorca a l'any 1986 fins a la situació actual, de la qual es fa una anàlisi i un diagnòstic. A la vegada s'introdueixen una sèrie de reflexions sobre el camí que, des de l'ordenació territorial i la gestió agroromadera, poden emprendre les institucions menorquines en matèria de conservació de la biodiversitat. En tota la ponència només es fa referència a l'àmbit terrestre, no perquè no existeixin figures de protecció en l'àmbit marí o siguin manco interessants, sinó per simplificar una discussió ja de per si prou complexa.

Revisió històrica

El mes de setembre de 2008 a Menorca hi ha 46.917 ha de superfície terrestre protegida, el que representa un 67,6 % del territori insular. Dins aquest conjunt coexisteixen i se superposen 11 figures de protecció, emparades per 6 normes o lleis d'abast geogràfic i temàtic desigual, que, per ordre cronològic d'aprovació, són: la Directiva 79/409/CEE d'aus (àmbit europeu), la Llei 1/1991 d'espais naturals -LEN- (àmbit balear), la Directiva 92/43/CEE d'hàbitats (àmbit europeu), el Pla territorial insular de Menorca -PTI-, la Llei 5/2005 de conservació dels espais de rellevància ambiental de les Illes Balears -LECO-, i la Llei 42/2007 de patrimoni natural i de la biodiversitat (Estat espanyol). No obstant això, només 3.438 ha formen part d'un espai natural protegit gestionat, el Parc natural de s'Albufera des Grau, que correspon a un 5% de l'illa.

Espai natural protegit: 1) Àrea definida geogràficament que hagi estat designada o regulada i administrada amb la finalitat d'assolir uns objectius específics de conservació (Conveni de Diversitat Biològica, 1992). 2) Una zona de terra i/o mar especialment dedicada a la protecció i el manteniment de la diversitat biològica i dels recursos naturals i culturals associats, i gestionada, legalment o per altres mitjans eficaços (UICN, 1994). 3) Un espai geogràfic clarament definit, reconegut, dedicat i gestionat, mitjançant eines legals o d'altres tipus que resultin eficaces per aconseguir la conservació a llarg termini de la naturalesa, dels serveis ecosistèmics i dels valors culturals associats (UICN, 2008).

Les competències d'ordenació territorial i urbanisme estan transferides al Consell Insular de Menorca, mentre que les de planificació i gestió d'espais protegits segueixen adscrites al Govern Balear. A continuació es presenta un recull no exhaustiu de les diferents lleis, decrets, declaracions i esdeveniments a tots els nivells administratius que han tingut o tenen aplicació sobre Menorca en matèria d'àrees protegides. El títol de la norma s'acompanya d'una descripció o un comentari sobre la incidència que cadascuna té per a Menorca.

Com es pot veure, totes aquestes lleis i decrets han donat lloc a gran nombre de declaracions d'àrees protegides. En els mapes adjunts s'observa la transposició sobre el territori que han tingut alguns dels episodis esmentats (Figures 1, 2 i 3), i també la situació actual (Figura 4).

En la Taula 1 es pot veure tota l'evolució de superfícies declarades segons les diferents figures de protecció, distingint entre les d'àmbit autonòmic, estatal o europeu. Seguint la taula, de seguida s'aprecien els moments clau de les noves declaracions i la vigència que tenen. Dit d'una altra manera, s'observa com durant el període 1984-1990 totes les figures penjaven de la Llei 1/84, que després de l'arribada de la LEN al 1991 hi ha un augment important que marca la situació fins al 2003, moment en què s'aprova el PTI i aquest passa a *dominar*, fins que, ja al 2006 i al 2008, entren amb força les figures europees de la xarxa Natura 2000 (Figura 5).

Aquests períodes determinats per una o altra llei, tot i que les altres continuessin vigents, han marcat tendències en la forma de referir-se i actuar sobre el territori, tant per part dels tècnics com de la gent del carrer, amb expressions com aquestes: "... no, aquí no hi podem construir, que açò és ANEI"; "... no, que es PTI no deixa"; "Si no està dins sa xarxa Natura 2000 no hi haurà finançament". En aquesta línia, avui dia i en matèria de conservació, si no s'està dins la xarxa Natura 2000, sembla que no s'existeix.

1. **Directiva 79/409/CEE, de 2 d'abril. Directiva del Consell d'Europa relativa a la conservació de les aus silvestres "Directiva d'aus"**
Directiva europea que insta els governs estatals a delimitar zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA).
2. **Llei 1/1984, de 14 de març, d'ordenació i protecció d'àrees naturals d'especial interès (BOIB 09/05/1984)**
Una de les pioneres a tot l'Estat espanyol. Crea la figura d'àrea natural d'especial interès (ANEI). Es Salobrar de Campos i es Trenc es converteixen en els primers espais naturals protegits de Balears (Llei 3/84).
3. **Llei 4/1986, de 7 de maig.** Es declara ANEI s'Albufera des Grau (BOE 29/07/1986).
4. **Llei 1/1988, de 7 d'abril.** Es declara ANEI la costa sud de Ciutadella (BOE 20/07/1988).
5. **Llei 2/1988, de 28 d'abril.** Es declara ANEI el barranc d'Algendar (BOE 14/10/1988).
6. **Llei 11/1988, de 26 d'octubre.** Es declara ANEI son Bou i Talis (BOE 16/01/1989).
7. **Llei 4/1989, de 29 de març.** Es declara ANEI de cala Mitjana a Binigaus (BOE 17/07/1989).
8. **Llei 4/1989, de 27 de març, de conservació d'espais naturals i de la flora i la fauna silvestre (BOE 28/03/1989)**
Llei que defineix a nivell estatal cinc figures de protecció: parc nacional, parc natural, reserva natural, monument natural i paisatge protegit.
9. **Jornades sobre conservació i desenvolupament a Menorca, de setembre de 1989. Llatzarret de Maó. Organitzades per la UNESCO i l'IME**
Es gesta l'embrió de la reserva de biosfera de Menorca.
10. **Llei 1/1991, de 30 de gener, d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears (BOCAIB 9/03/1991)**
Per mitjà de la *Llei d'espais naturals (LEN)* es defineixen o consoliden diverses figures de protecció territorial a Menorca: un total de 19 ANEI (vegeu el llistat a continuació), 2 àrees rurals d'interès paisatgístic (ARIP) i queden inclosos dins el mateix nivell de protecció el conjunt d'illots que envolten l'illa, i també les àrees forestals significativament dominades per alzina (*Quercus ilex subsp. ilex*).
ANEI: 1. Costa Nord de Ciutadella; 2. La Vall; 3. Dels Alocs a Fornells; 4. La Mola i s'Albufera de Fornells; 5. Bellavista; 6. D'Addaia a s'Albufera; 7. S'Albufera des Grau; 8. De s'Albufera a la Mola; 9. Cala sant Esteve-Caló d'en Rafalet; 10. De Cala Alcaufar a Punta Prima; 11. De Biniparratx a Llucalari; 12. Son Bou i Barranc de sa Vall; 13. De Binigaus a cala Mitjana; 14. Costa sud de Ciutadella; 15. Son Oliveret; 16. Camí de Baix (Degollador); 17. Santa Àgueda-s'Enclusa; 18. El Toro; 19. Penyes d'Egipte. Posteriorment, es va veure que algunes de les zones declarades es trobaven sobre sòl urbà, quan la pròpia LEN no ho permetia. Aquest fet, a la pràctica, va suposar l'eliminació del petit Me-16 Camí de Baix (Degollador) a Ciutadella.
ARIP: Vergers de Maó i Sa Roca.
ILLOTS: tots els illots, farallons i escullars s'inclouen dins la categoria d'ANEI (la superfície que-
da incorporada a la de les ANEI de l'illa gran adjacent).
ALZINARS: sense delimitació cartogràfica.
11. **Directiva 92/43/CEE, de 21 de maig. Directiva del Consell relativa a la protecció dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres "Directiva d'hàbitats"**
Directiva europea que insta els governs estatals a definir Llocs d'importància comunitària (LIC),

en zones amb presència dels hàbitats o espècies definits com a prioritaris en els annexos de la mateixa directiva. Embrió de la xarxa Natura 2000.

12. Decret 86/1992, de 18 de novembre. Aprovació definitiva de la delimitació de les àrees d'alzinar protegides (BOCAIB 8/12/1992)

Decret pel qual s'aproven les delimitacions dels alzinars. Alguns alzinars queden inclosos dins ANEI o ARIP, i d'altres constitueixen noves zones protegides com a ANEI.

13. Llei 7/1992, de 23 de desembre. Modificació de la Llei 1/1991 (BOCAIB 19/01/1993)

Reduccions dels ANEI Me-6, Me-8 i Me-11; eliminació del Me-10 (de cala Alcaufar a Punta Prima) i creació del Me-8bis (de sant Isidre a Binisermenya).

14. 1993 Declaració de Menorca com a reserva de biosfera per la UNESCO

15. Decret 50/1995, de 4 de maig. Creació del Parc natural de s'Albufera des Grau, l'illa d'en Colom i el cap de Favàritx (BOCAIB 20/05/1995)

Emparat per la Llei estatal 4/89, es crea el primer i actualment únic parc natural de Menorca. El conjunt de la seva superfície ja estava inclòs dins ANEI (Me-6, Me-7 i Me-8).

16. Decret 91/1997, de 4 de juliol. Protecció dels recursos marins de la CAIB (BOCAIB 17/07/1997)

Amb la finalitat de complir amb el decret anterior, es fa l'Ordre del Conseller d'Agricultura, Comerç i Indústria, de 15 de juny de 1999, que estableix la Reserva marina del nord de Menorca. Primer espai en àmbit marí protegit de l'illa.

17. Llei 6/1999 i 14/2000. Directrius d'ordenació territorial (DOT) de les Illes Balears (BOE 19/01/2001)

Damunt d'aquestes directrius es basarà bona part del PTI i s'elaboren els plans especials de protecció de les ANEI. Ja defineix les AANP, (àrees d'alt nivell de protecció), ANEI, APR (àrees de prevenció de riscos) i APT (àrees de protecció territorial) (vegeu l'explicació sobre el PTI, més endavant).

18. Any 2000. Primeres propostes de xarxa Natura 2000

Es tracta de propostes des de l'Administració autonòmica que no acaben tenint transposició a normativa.

19. Decret 130/2001, de 23 de novembre de 2001. Delimitació de les àrees d'alzinar protegit a les illes de Mallorca i Menorca (BOCAIB 13/12/2001)

Delimitació més precisa i completa de les zones ocupades predominantment per alzar, segons estableixen la Llei d'espais naturals de 1991 i el Decret 86/1992. La majoria de les taques d'alzar coincideixen amb ANEI o ARIP. En total: 5.442,3 ha (+ 222,1 ha).

20. Ple del Consell Insular de Menorca, de 25 d'abril de 2003. Aprovació definitiva del Pla territorial insular de Menorca (BOIB 16/05/2003)

El Pla territorial insular de Menorca (PTI), en matèria d'espais naturals, per una banda, ordena la situació existent i, per altra, estableix tota una complexa xarxa d'àrees naturals protegides a partir de la creació de noves figures de protecció -cadascuna amb una matriu d'usos permesos.

ANEI: sense modificar cap límit explícitament, deixa de contemplar com ANEI aquelles zones definides com a tals amb la LEN si es trobaven sobre sòl urbà i que, per tant, en cap moment a efectes legals ho podien ser (ANEI Me-16 i petites zones dels ANEI Me-8 i Me-9). A més, aplicant les Directrius d'ordenació territorial (DOT) de 1999, diferencia dins cada ANEI les àrees

de protecció normal (APN) i les àrees d'alt nivell de protecció (AANP), en funció de l'hàbitat natural present.

AANP: sistemes dunars, zones humides, litoral rocós, barrancs, boscos d'alzinar i ullastrar, marines d'aladern i illots.

APN: tota la resta d'ANEI. Aquest nivell de protecció també resulta equivalent a altres figures de protecció com àrees rurals d'interès paisatgístic (ARIP), àrees naturals d'interès territorial (ANIT) i àrees d'interès paisatgístic (AIP).

ANIT: equivalent a ANEI-APN, aquesta figura de protecció s'intercala a les ja existents ajustant el límit de la superfície protegida a la realitat dels valors naturals de la zona i creant corredors biològics entre les ANEI.

AIP: equivalent a ANEI-APN, amb la voluntat de protegir el mosaic de camps, pastures i boscos característic del medi rural tradicional menorquí.

21. Decret 51/2003, de 16 de maig. Ampliació del Parc natural de s'Albufera des Grau (BOIB 10/06/2003)

Ampliació del Parc natural en direcció al port d'Addaia. A més, suposa la declaració de les reserves naturals de les illes des Porros (Addaia), s'Estany, la bassa de Morella, es Prat i l'illa d'en Colom; i la inclusió de part marina.

22. Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO) (BOIB 04/06/2005)

Suposa un recordatori de la Llei estatal 4/89 i modifica parcialment la LEN 1991 i les DOT. S'afegeixen 2 noves figures de protecció: paratges naturals, i llocs d'interès científic i microreserves. Es reconeix per primera vegada legislativament a Balears la xarxa Natura 2000 (LIC i ZEPA), tot i que els espais estan proposats des de l'any 2000. No es tradueix en cap nova declaració per Menorca.

23. Acord de Consell de Govern de 3 de març de 2006. Aprovació definitiva de la llista de LIC (BOIB 16/03/2006)

Correspon a les zones proposades en el Consell de Govern de 28 de juliol de 2000. En àmbit terrestre, coincideixen plenament amb ANEI.

24. Decret 28/2006, de 24 de març. Aprovació definitiva de la llista de ZEPA (BOIB 01/04/2006)

Correspon a les zones proposades en el Consell de Govern de 28 de juliol de 2000. En àmbit terrestre, coincideixen plenament amb ANEI.

25. Decret 29/2006, de 24 de març. Ampliació de la llista de LIC i ZEPA (BOIB 06/04/2006)

S'aprova la proposta apareguda en el BOIB núm. 65 (08/05/2004) i s'afegeixen 1 LIC terrestre (equivalent a l'ANEI Me-15), 3 ZEPA interiors i 8 zones marines com a LIC.

26. Llei 47/2007, de patrimoni natural i de la biodiversitat (BOE 10/12/2007)

Que deroga i substitueix la Llei 4/89. Introdueix diversos nous conceptes, entre els quals el fet de reconèixer per primera vegada la figura de les reserves de biosfera a l'Estat espanyol.

27. Acord del Consell de Govern de 30 de maig de 2008, pel qual es creen noves zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA) i s'amplia la superfície d'algunes de les existents en l'àmbit de l'illa de Mallorca i de l'illa de Menorca (BOIB 04/06/2008)

Suposa la declaració de 4 noves ZEPA.

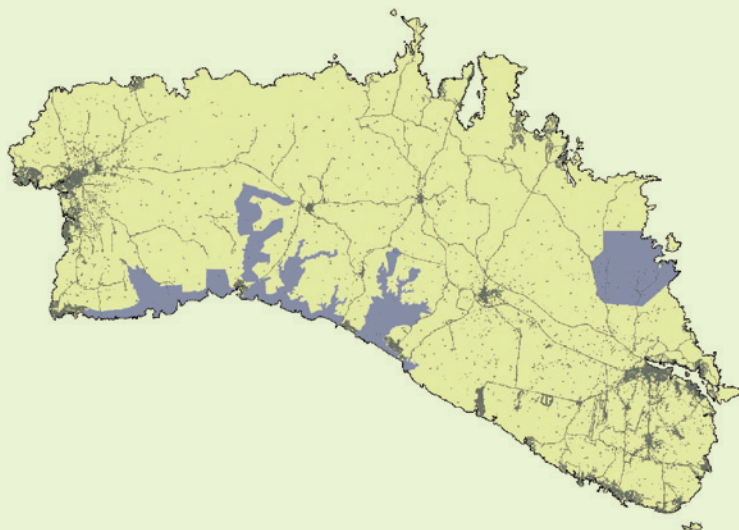

Figura 1. Delimitació (aproximada) de les àrees naturals d'especial interès (ANEI) segons la Llei 1/84 (anys 1986-1989). *Font:* SIG OBSAM

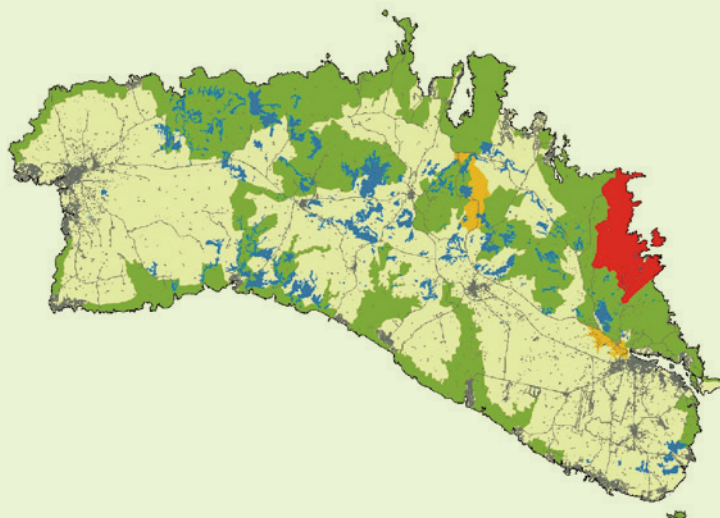

Figura 2. Espais naturals segons la Llei 1/1991 (LEN): ANEI en verd, ARIP en taronja, alzinars protegits en blau i el Parc natural en vermell (anys 1991-1995). *Font:* SIG OBSAM

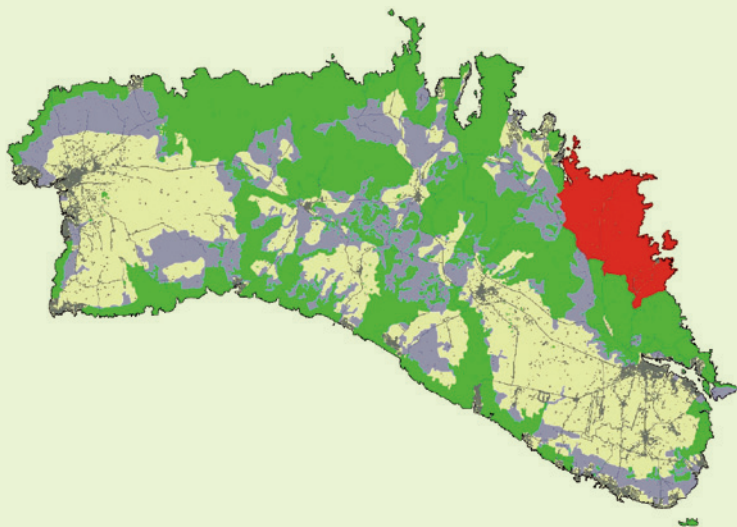

Figura 3. Canvis introduïts amb el PTI (color violeta) i ampliació del Parc natural (color vermell) a l'any 2003. El sòl protegit abans del PTI, en verd. *Font:* SIG OBSAM

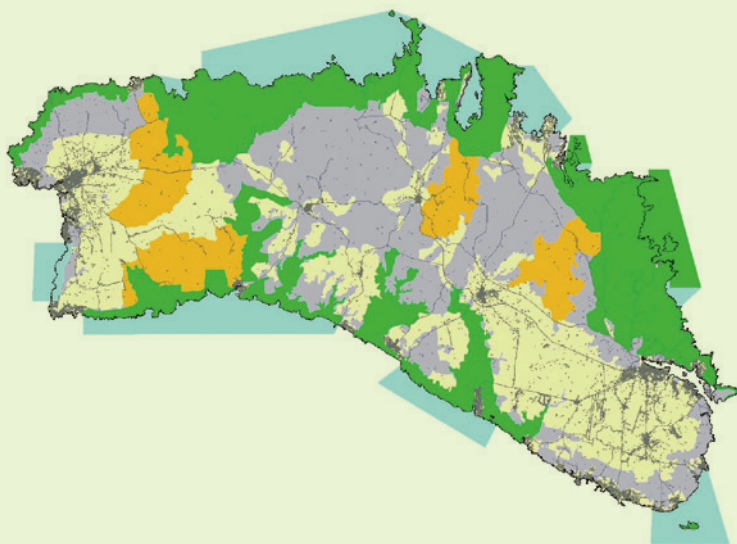

Figura 4. Canvis introduïts amb la xarxa Natura 2000 (anys 2006-2008). LIC en blau, ZEPA en taronja, LIC+ZEPA en verd, i en violeta la resta del sòl protegit. *Font:* SIG OBSAM

Taula 1. Evolució de la superfície d'àrees protegides durant el període 1984-2008 i percentatge respecte al total de territori menorquí. *Font:* SIG OBSAM

Medi terrestre					
Àmbit	Figura de protecció	1984	1986	1989	1991
Europa	Lloc d'interès comunitari (LIC)				
	Zona d'especial protecció per a les aus (ZEPA)				
Estatutal	Parc natural				
	Reserva natural (1)				
	Àrea natural d'especial interès (ANEI) (2)		1.800	5.907	27.058
			2,6%	8,5%	39,0%
	Àrea rural d'interès paisatgístic (ARIP)				776
					1,1%
	Alzinar protegit				
Autonòmic	Àrea natural d'interès territorial (ANIT)				
	Àrea d'interès paisatgístic (AIP)				
	Àrea d'alt nivell de protecció (AANP) fora d'ANEI (3)				
	Àrea de protecció territorial (APT) costanera				
Superfície total (4):		0	1.800	5.907	27.834
Percentatge de la superfície de Menorca		0,0%	2,6%	8,5%	40,1%
Nombre de figures aprovades		0	1	1	2

(1) Les actuals reserves naturals de Menorca estan incloses dins el Parc natural de s'Albufera des Grau

(2) Les superfícies de les ANEI dels anys 1986 i 1989 són molt aproximades, a falta de cartografia precisa

(3) Inclou les AANP declarades pel PTI fora d'ANEI: sistemes dunars, zones humides, barrancs i penya-segats, alzinars, ullastrars, marines d'aladern i una franja costera de 100 m

(4) Total tenint en compte que algunes de les figures se superposen

Valors referents al 31 de desembre de l'any indicat								
1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2006	2008
							19.799	19.799
							28,5%	28,5%
							19.871	26.991
							28,6%	38,9%
	1.820	1.820	1.820	1.820	3.438	3.438	3.438	3.438
	2,6%	2,6%	2,6%	2,6%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%
					107	107	107	107
					0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
27.061	27.061	27.061	27.061	27.061	27.061	27.061	27.061	27.061
39,0%	39,0%	39,0%	39,0%	39,0%	39,0%	39,0%	39,0%	39,0%
776	776	776	776	776	776	776	776	776
1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
4.605	4.605	4.605	4.605	5.442	5.442	5.442	5.442	5.442
6,6%	6,6%	6,6%	6,6%	7,8%	7,8%	7,8%	7,8%	7,8%
					10.688	10.688	10.688	10.688
					15,4%	15,4%	15,4%	15,4%
					3.589	3.589	3.589	3.589
					5,2%	5,2%	5,2%	5,2%
					3.485	3.485	3.485	3.485
					5,0%	5,0%	5,0%	5,0%
					8.294	8.294	8.294	8.294
					11,9%	11,9%	11,9%	11,9%
29.880	29.880	29.880	29.880	30.102	44.654	44.654	44.672	46.917
43,0%	43,0%	43,0%	43,0%	43,3%	64,3%	64,3%	64,3%	67,6%
3	4	4	4	4	9	9	11	11

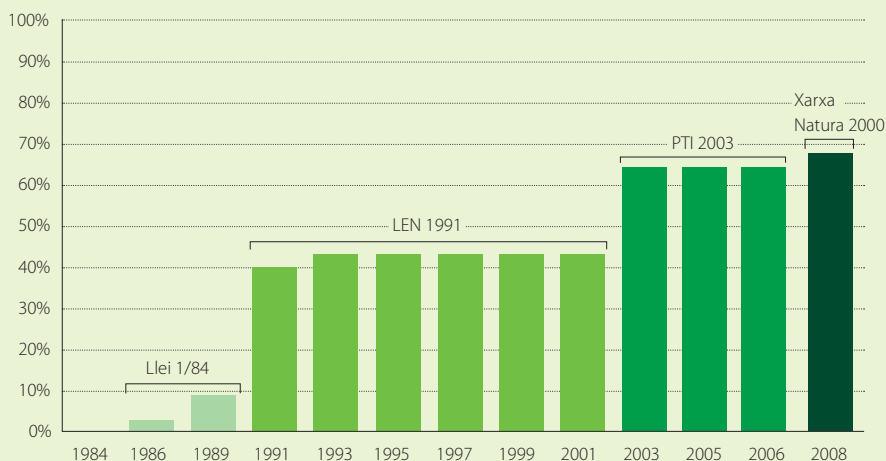

Figura 5. Evolució històrica del percentatge de superfície protegida entre els anys 1984 i 2008. *Font:* SIG OBSAM

Afortunadament, els parcs nacionals i els parcs naturals s'han salvat de totes aquestes *modes*; en bona mesura perquè un parc, per tothom, *sempre serà un parc*. I aquesta reflexió ens porta a parlar d'un altre aspecte: el grau de protecció o l'eficàcia de gestió que implica cada figura.

Dins tota aquesta evolució històrica de les àrees protegides, la zonificació de la reserva de biosfera també ha anat variant. Sempre s'ha considerat el Parc natural de s'Albufera des Grau com el nucli de la reserva, les ANEI o altres àrees protegides com la zona tampó o d'esmoreïment, i, finalment, la resta de territori on s'inclouen els nuclis de població i gran part dels camps de cultiu, com a zona de transició. Aquesta concepció ha fet que la zonificació de la reserva anés canviant a mesura que ho feien les delimitacions de les figures de protecció. El canvi sempre s'ha produït amb cert retard, i de fet avui dia encara no s'han completat els tràmits administratius per incloure les modificacions induïdes pel PTI a la zonificació oficial -reconeguda i aprovada per la UNESCO- de la reserva de biosfera. Per tant, la zonificació actual de la reserva de biosfera encara recolza en les figures de la LEN 1991 (Figura 6).

Però, per què la zonificació de la reserva sempre ha d'anar a remolc de les declaracions d'àrees protegides? Per què no pot passar davant i marcar un camí desitjable

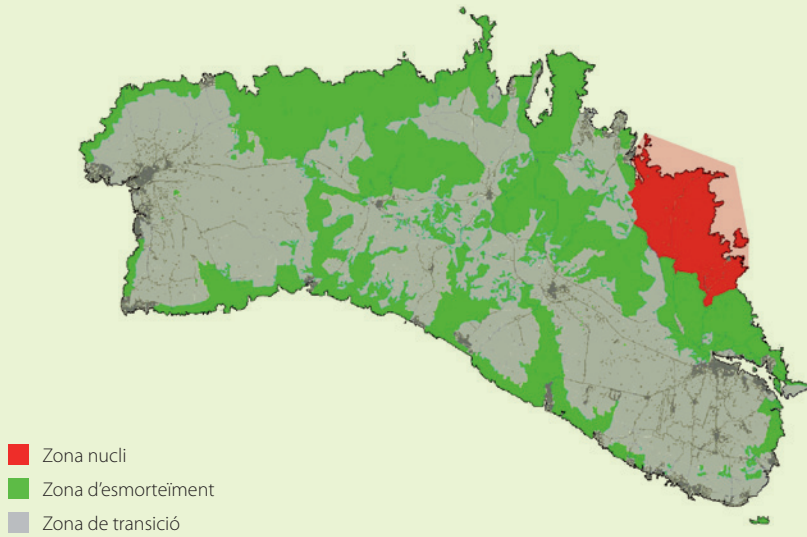

Figura 6. Zonificació actual de la reserva de biosfera de Menorca. *Font:* Consell Insular de Menorca i SIG OBSAM

per recórrer? En aquestes Jornades dels 15 anys de la reserva de biosfera s'ha presentat un pòster dedicat exclusivament a aquest tema, amb una nova proposta de zonificació basada no tan sols en els espais naturals protegits actuals i els que possiblement vindran, sinó també en el coneixement del territori i la localització de diversos valors naturals.

Grau de protecció i eficàcia de gestió de les àrees protegides

Com s'ha vist, dins el total de 46.917 ha de superfície terrestre protegida coexisteixen figures de protecció de diferent categoria i naturalesa. A part de poder-les agrupar per àmbit autonòmic, estatal o europeu, també es pot fer en funció del grau de protecció, conservació i gestió que representen per al patrimoni natural, que és l'aspecte que ens ocupa. Per fer-ho, la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (UICN) ha establert una sèrie de categories per a espais naturals protegits. Parla de gestió preventiva, gestió activa, gestió activa operativa i gestió eficaç (*Manual 07, EUROPARC-España*). Nosaltres hem volgut simplificar més la classificació i presentar-ne una de més adaptada a la realitat concreta de Menorca, de manera que diferenciarem entre:

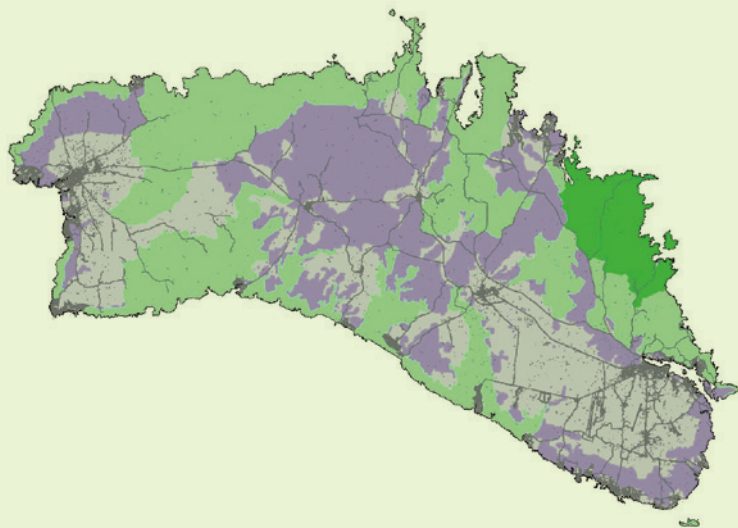

Figura 7. Representació dels tres nivells de protecció indicats al text: protecció nominal (color violeta), protecció amb normativa (color verd suau) i protecció amb normativa i gestió específiques (color verd fort). En color gris, el sòl no protegit. S'indiquen les principals carreteres i nuclis de població. Font: SIG OBSAM

1. **Figures de protecció nominal**, que correspondrien al sòl protegit general segons els instruments de planificació urbanística.
2. **Figures de protecció amb normativa**, que correspondrien, en el cas de Menorca, a ANEI amb pla especial de protecció (PEP) aprovat, o a espais de la xarxa Natura 2000 (declaracions amb vocació de protecció d'espècies i hàbitats naturals, que van més enllà d'una simple protecció urbanística).
3. **Figures de protecció amb normativa i gestió específiques**, que correspondrien a un veritable espai natural protegit com pot ser un parc natural, que compta amb un equip tècnic que vetlla per la conservació de l'espai i hi exerceix una gestió diària.

Encara es podria parlar d'un quart nivell de protecció, el de la gestió efectiva. Sabem que un espai natural requereix, a part de recursos i gestió ordinària, tenir definits uns objectius de gestió concrets, la definició de com arribar-hi (el pla de gestió) i recursos humans i materials per assolir-los. En aquest supòsit es pot afirmar que actualment cap espai natural de Menorca no té aquest nivell.

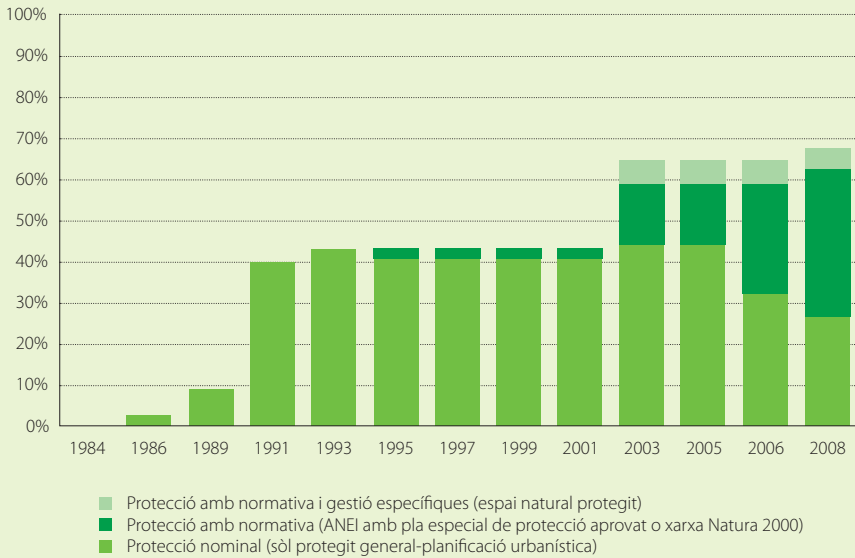

Figura 8. Percentatge del territori de Menorca corresponent a cadascun dels tres nivells de protecció indicats: protecció nominal, protecció amb normativa i protecció amb normativa i gestió específiques. *Font:* SIG OBSAM

La suma de les superfícies corresponents a cada tipologia, i la seva evolució des de l'any 1984, s'especifiquen a les figures 7 i 8. A més, s'introdueix un mètode de càlcul molt senzill que permet valorar de forma ponderada per la superfície el grau de gestió en tot un territori com pot ser Menorca. És el que hem anomenat *Índex de gestió d'espais naturals (IGEN)*, que aquí el presentam com un índex d'escala entre 1 i 10 per fer-lo més comunicatiu. Veurem que a l'any 2008 encara no s'ha arribat al teòric *aprovat*, ja que Menorca es queda amb una puntuació de 3,8 punts. Per acabar d'entendre com funciona aquest índex, podem dir que un valor 10 correspondria a que tota l'illa fos parc natural, situació que tampoc és la desitjable en una reserva de biosfera. En canvi, un valor 5, que podria representar una situació bastant correcta, es correspondria, per exemple, amb un territori que té un 75 % del territori protegit (Menorca té el 67,6 %), del qual un 25 % fos parc natural (Menorca té un 5 % de parc); un 25 % més de sòl protegit amb normativa; i l'últim 25 % amb sòl de protecció nominal. Fent aquesta reflexió, de seguida s'observa que allà on es falla és en l'apartat de protecció amb normativa i gestió específiques (Figures 7 i 8, i Taula 2).

Taula 2. Superfícies de cadascun dels tres nivells de protecció indicats: protecció nominal, protecció amb normativa, i protecció amb normativa i gestió específiques. Font: SIG OBSAM

Grau de protecció	1984	1986	1989	1991	1993
Protecció nominal (sòl protegit general - planificació urbanística)		1.800	5.907	27.834	29.880
		2,6%	8,5%	40,1%	43,0%
Protecció amb normativa (ANEI amb PEP aprovat o xarxa Natura 2000)					
Protecció amb normativa i gestió específiques (espai natural protegit)					
Superfície total	0	1.800	5.907	27.834	29.880
Percentatge de superfície de l'illa	0,0%	2,6%	8,5%	40,1%	43,0%
Índex de Gestió d'Espais Naturals (d' 1 a 10)	0,0	0,1	0,3	1,3	1,4

$$\text{Índex de gestió d'espais naturals (IGEN)} = (((S1 \times 1) + (S2 \times 2) + (S3 \times 3)) / 3) \times 10$$

S1= Percentatge de superfície amb protecció nominal

S2= Percentatge de superfície protegida amb normativa

S3= Percentatge de superfície protegida, amb normativa i gestió específiques

A partir de l'observació del gràfic de la Figura 8, s'identifiquen ràpidament els moments de canvi, especialment pel que fa a l'apartat de superfície protegida amb normativa ambiental. Un primer moment important correspon als anys 2002 i 2003, quan es van aprovar els plans especials de protecció dels ANEI Me-2, Me-3, Me-13, Me-14 i Me-18 més l'ARIP annex. Des de llavors no se n'ha aprovat cap més, tot i que s'ha redactat el pla de l'ANEI Me-8, pendent a hores d'ara d'aprovació inicial. El segon moment a destacar és quan, a partir del 2006, s'integren les propostes d'espais per a la xarxa Natura 2000. A partir d'ara, la declaració de nous LIC i ZEPA hauria de ser el principal motor de creixement d'aquest apartat.

Comparativa amb altres territoris

Es pot simplificar la valoració del grau de protecció i gestió del patrimoni natural mirant exclusivament els espais protegits que compten amb algun tipus de normativa específica (PORN, PRUG o similar) i que, a més, tenen un equip de gestió i vigilància. Amb aquestes condicions estaríem parlant, bàsicament, de parcs nacionals i parcs naturals, però

1995	1997	1999	2001	2003	2005	2006	2008
28.060	28.060	28.060	28.282	30.344	30.344	22.248	18.594
40,4%	40,4%	40,4%	40,7%	43,7%	43,7%	32,0%	26,8%
				10.871	10.871	18.986	24.884
				15,7%	15,7%	27,3%	35,8%
1.820	1.820	1.820	1.820	3.438	3.438	3.438	3.438
2,6%	2,6%	2,6%	2,6%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%
29.880	29.880	29.880	30.102	44.653	44.653	44.672	46.917
43,0%	43,0%	43,0%	43,3%	64,3%	64,3%	64,3%	67,6%
1,6	1,6	1,6	1,6	3,0	3,0	3,4	3,8

hi pot haver altres figures com parcs rurals, reserves naturals especials (RNE) o paratges naturals que també s'hi poden incloure. A continuació es presenta una comparativa d'aquests càlculs per a diferents territoris de l'Estat espanyol: en la Taula 3 es compara Menorca amb altres illes o territoris de mides similars, i en la Figura 9 es compara amb territoris a una escala més gran, simplement per tenir més referències.

S'observa clarament l'endarreriment generalitzat de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears quant a la declaració o existència d'espais naturals protegits i gestionats, especialment si ho comparem amb l'arxipèlag canari en conjunt o illa per illa. Cal fer-se ressò sobretot de la comparació amb illes com la Palma o Lanzarote, de mides molt similars a Menorca i declarades igualment reserves de biosfera per la UNESCO.

No obstant això, aquestes dades no es poden agafar al peu de la lletra. Amb massa freqüència els parcs, tot i tenir una normativa clara i un equip tècnic dedicat, no tenen recursos econòmics o de personal suficients per dur a terme una bona gestió. Llavors, tampoc un major percentatge d'espais naturals gestionats significa sempre

Taula 3. Superfície i percentatge d'espais naturals protegits (ENP) gestionats en diferents territoris de l'Estat espanyol

Territori	Superfície total (km²)	ENP (km²)	% Sup. ENP	Inclou
La Garrotxa	735,6	138,7	18,9%	1 parc natural
Lanzarote	846,1	243,8	28,8%	1 parc nacional i 2 parcs naturals
Tenerife	3.170,0	823,3	26,0%	1 parc nacional, 1 parc natural i 2 parcs rurals
El Hierro	275,3	124,9	45,4%	1 parc rural
La Palma	742,3	172,8	23,3%	1 parc nacional i 2 parcs naturals
Menorca	694,4	34,4	5,0%	1 parc natural
Mallorca	3.626,8	58,3	1,6%	1 parc nacional, 4 parcs naturals i 1 RNE.
Illes Balears	4.968,4	111,4	2,2%	2 parc nacional, 6 parcs naturals i 1 RNE.
Illes Balears (amb ST)	4.968,4	731,0	14,7%	1 parc nacional, 6 parcs naturals, 1 RNE i 1 paratge natural
Illes Canàries	7.273,0	1.389,6	19,1%	4 parcs nacionals i 11 parcs naturals
Catalunya	31.932,0	2.243,2	7,0%	1 parc nacional i 11 parcs naturals
Andalusia	87.268,0	15.446,7	17,7%	2 parcs nacionals i 24 parcs naturals
ESPANYA	504.425,9	38.004,0	7,5%	Superfície protegida amb PORN

Font: Anuario 2007 EUROPARC, Informe 2006 Reservas de Biosfera i SIG OBSAM (ST = Paratge natural de la Serra de Tramuntana)

una millor conservació i gestió del territori. Per seguir investigant en aquest aspecte i sense voler entrar en temes econòmics i de pressupost, analitzem breument el tema del personal empleat. Primer, però, cal conèixer el conjunt de parcs de les illes Balears i les seves dimensions (Figura 10).

El Parc natural de s'Albufera des Grau és ara mateix el parc més gran de les Balears. Només és superat àmpliament pel Paratge natural de la Serra de Tramuntana, una figura de protecció de naturalesa substancialment diferent, del funcionament de la qual, atesa la seva recent declaració (any 2007), encara no se'n poden treure massa conclusions. Segons l'Anuari 2007 d'Europarc-Espanya, els parcs naturals de l'Estat han comptat amb un promig d'entre 15 i 23 treballadors dedicats en els últims 2 anys (2006 i 2007). A Balears aquesta mitjana es queda en 13 per l'any 2005, la qual

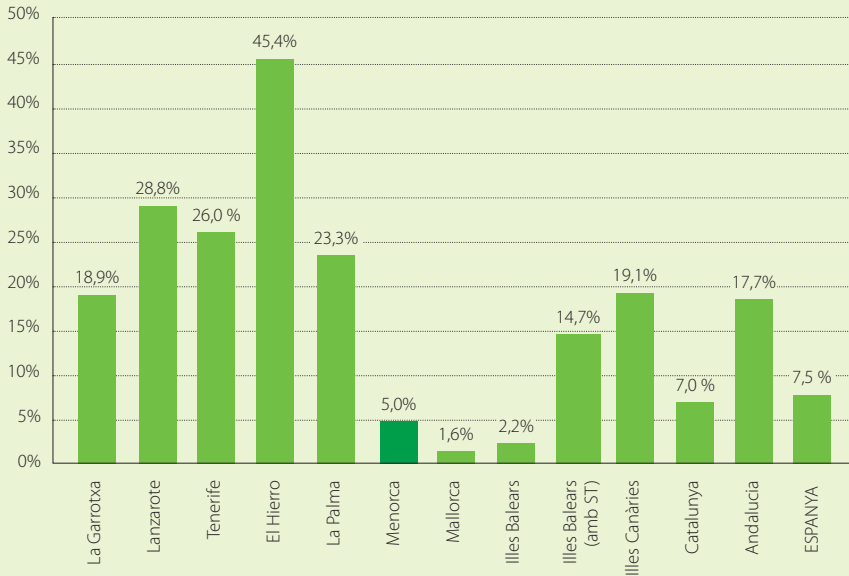

Figura 9. Percentatge d'espais naturals protegits gestionats en diferents territoris de l'Estat espanyol. *Font:* Anuario 2007 EUROPARC, Informe 2006 Reservas de Biosfera i SIG OBSAM. (ST = Paratge natural de la Serra de Tramuntana)

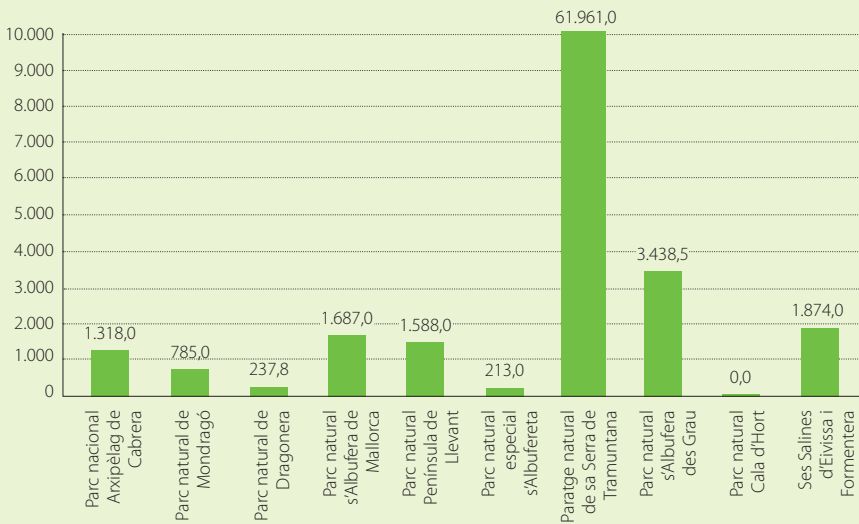

Figura 10. Superfícies terrestres (en ha) dels parcs naturals o similars de les illes Balears. *Font:* Anuario 2007 EUROPARC i SIG OBSAM

cosa no està malament donades les petites dimensions dels parcs balears. Pel cas de Menorca, s'Albufera des Grau comptava amb 10 treballadors segons el Pla anual de 2007, i tot i que aquesta xifra sabem que varia en funció de circumstàncies laborals particulars i de la temporada de l'any, queda lleugerament per davall de la mitjana balear. El problema s'agreuja si tenim en compte que s'Albufera des Grau és el doble de gran que qualsevol altre parc de les Balears.

Una altra informació que demostra la manca de normativa i gestió en matèria d'espais naturals a Menorca és que el Parc natural de s'Albufera des Grau porta 13 anys d'existència i encara no té aprovat el corresponent Pla rector d'usos i gestió (PRUG). De fet, en tot Menorca només hi ha 4 veritables plans de gestió aprovats, corresponents a LIC marins (Decret 26/2007, del 30 de març, BOIB 24-04-2007), on no hi ha cap tipus de vigilància o control específic. Resulta si més no paradoxal que als espais on hi ha equip tècnic no hi ha normativa de gestió, i on ja hi ha normativa de gestió no hi ha cap equip que ho gestioni.

Davant tot açò -un escenari marcat per una àmplia superfície de sòl protegit a nivell urbanístic, però amb una escassa gestió i conservació activa dels valors naturals- hom es planteja una sèrie de reflexions. Primer de tot, cal destacar el mal ús que es fa del concepte d'espai natural protegit (ENP), que fa al·lusió a una zona on els valors naturals existents només estan protegits urbanísticament; hom hauria de parlar de sòl protegit, superfície protegida o, com a molt, àrees protegides. Un espai natural protegit s'ha d'entendre com un espai clarament enfocat a la conservació, tot i que altres usos hi puguin quedar integrats.

Per altra banda s'ha de reconèixer que en un espai com les Balears la conservació passiva a través de les Directrius d'ordenació territorial (DOT) ha donat el seu bon fruit i s'han evitat molts desastres ecològics. No obstant això, actualment existeix la necessitat de fer una passa més i començar a realitzar una conservació activa, que permeti una millora de molts estocs d'espècies amenaçades, que des de ja fa molts anys es troben en situació d'estabilitat dins la gravetat.

Una segona reflexió, de caire més filosòfic i antropològic, és si els menorquins (i els balears, en general) confonem el terme conservacionisme amb un simple no-urbanisme. I anant més enllà, si la sovint esmentada consciència ecològica dels menorquins no és més que un simple territorialisme de forta intensitat, on les úniques finalitats són la conservació de l'espai per al pur gaudi, l'ús sense gaires regles i el consum amb poca mesura. És a dir, parlant en pla, *'conills i esclata-sangs, i no em parlis d'endemismes i espècies amenaçades'*.

Escenaris i propostes de futur

Per mirar de remuntar la moral després d'uns apartats tan crítics i negatius val la pena tenir en ment algunes de les propostes de noves declaracions en les que s'està treballant o s'han tractat en alguna ocasió durant els darrers anys, bo i tenint en compte que aquestes propostes poden patir modificacions al llarg de la seva tramitació legal.

Xarxa Natura 2000: després de l'aprovació el 2006 de les zones proposades com a Lloc d'interès comunitari i Zona d'especial protecció per a les aus (LIC i ZEPA, respectivament) pel Govern Balear al juliol de 2000, i de la posterior ampliació de zones ZEPA de 2008, és d'esperar una pròxima revisió dels LIC declarats, on es puguin incloure una sèrie d'espais d'alt valor natural que en van quedar fora. Seria el cas de l'ANEI de s'Enclusa i santa Àgueda (ni LIC, ni ZEPA) i dels altres dos ANEI interiors només inclosos parcialment com a ZEPA. I dos casos greus més, com són l'illa del Rei i una part de la península de la Mola de Maó.

Pla Hidrològic Balear 2009: per primera vegada un pla hidrològic pretén recollir un inventari amb una cartografia precisa de les zones humides i establir un règim de protecció específic, com marca la Directiva marc de l'aigua. Es de celebrar que açò succeeixi, perquè des de 1991 s'han elaborat diversos inventaris de zones humides que no han tingut una transposició legal. Igualment, el pla pretén establir mesures per salvaguardar les basses temporals, també perfectament localitzades gràcies al projecte Life Basses del Consell Insular de Menorca.

PORN iniciats: des de la Conselleria de Medi Ambient del Govern Balear, al maig de 2006 es va iniciar el procediment d'elaboració de dos PORN a Menorca (BOIB 01/06/2006). Han passat 2 anys, s'han hagut de tornar a iniciar formalment, i encara no s'ha produït cap declaració en ferm. En qualsevol cas, de produir-se en forma de parcs naturals i en la seva totalitat, significaria un augment substancial dels espais naturals gestionats amb normativa específica. De fet, es passaria de les 3.438 ha actuals a 14.249 ha, i en percentatge del 5,0% al 20,5%. Un valor, aquest últim, que sembla més adequat per a una reserva de biosfera (Figura 11).

Illa de l'Aire: a instàncies de la Conselleria de Medi Ambient del Govern Balear, a principis del 2004, una sèrie d'experts van elaborar una memòria preliminar per iniciar un PORN sobre l'illa de l'Aire, pensant en una possible declaració com a reserva natural o reserva marítime-terrestre (Figura 11).

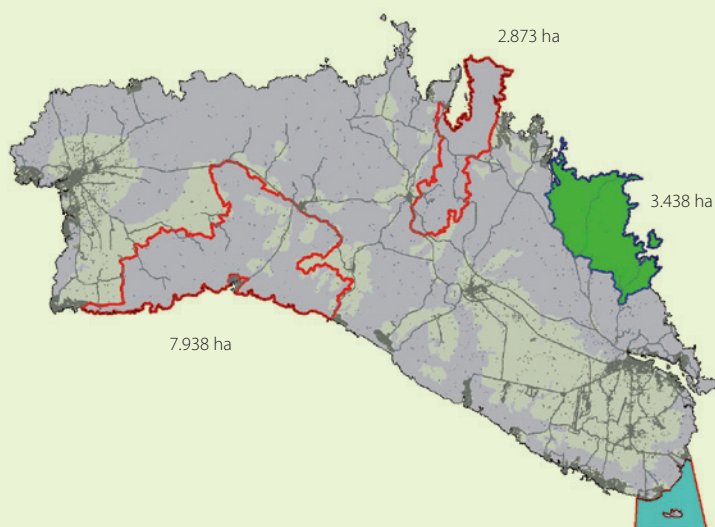

Figura 11. Mapa dels nous PORN iniciats a l'any 2006 des del Govern Balear. En verd, el parc natural existent, amb el seu PORN aprovat al 2003. En blau, l'àmbit proposat com a PORN per a l'illa de l'Aire. Font: SIG OBSAM

Parc nacional de la costa nord: per part del Consell Insular de Menorca, al juny de 2006 es va fer una proposta formal al Govern Balear per iniciar els procediments de declaració d'un parc nacional d'unes 8.300 ha a la costa nord de Menorca.

Altres fórmules o eines per gestionar el territori

En qualsevol cas, les figures de protecció tramitades i controlades des del Govern Balear no són l'única opció per establir una gestió del territori des d'una perspectiva ambiental o de conservació del patrimoni natural. En aquest apartat es volen donar i recordar alguns exemples de fórmules diferents que es practiquen en altres indrets o que ja s'estan utilitzant a Menorca.

En la planificació del medi ambient, i per tant en l'ordenació global i integral dels recursos naturals, la competència administrativa està clara. No obstant això, en la gestió de la planificació els ens locals tenen un paper de cada vegada més important. Basta veure exemples propers, com serien el paper que té el Consell Insular de Mallorca en la gestió del Parc natural de sa Dragonera, o el de Menorca en la gestió de fons europeus destinats a la conservació d'espècies i hàbitats; la Diputació de Barcelona en la gestió ordinària dels parcs naturals de les comarques barcelonines; la gestió dels

parcs agraris del Baix Llobregat o l'Espai rural de Gallecs; els consorcis d'ajuntaments per la gestió d'alguns espais de interès natural a Girona, etc. Menció especial mereixen els ajuntaments i els consells insulars pel que fa a l'ordenació del territori a través del Pla territorial insular (PTI), ordenació que es concreta mitjançant plans generals d'ordenació urbana (PGOU) i plans especials de protecció (PEP) de les ANEI.

Parc natural de l'illa de Dragonera: el Consell Insular de Mallorca va comprar els terrenys, va instar el Govern Balear a fer la declaració i ara du a terme la major part de la gestió amb recursos propis. La CAIB manté les competències i és qui dóna els permisos davant qualsevol actuació.

PTI i PGOU: tampoc no es pot oblidar l'elevada capacitat de decisió sobre el terreny que es pot arribar a establir mitjançant les competències en ordenació territorial i planificació urbanística des del Consell Insular i els diversos ajuntaments de l'illa. I també mitjançant els plans especials de protecció de les ANEI, iniciats des del Consell Insular, es poden dur a terme una sèrie d'actuacions i definir una normativa en favor de la conservació.

Parcs agraris o rurals: des de les competències en agricultura i ramaderia, des d'ajuntaments i consorcis supramunicipals, es poden establir figures o mesures de gestió certament interessants en matèria agrícola. A continuació es presenten de forma esquemàtica dos casos de Catalunya, com a exemple:

Parc agrari del Baix Llobregat

- **Situació:** comarca del Baix Llobregat (Àrea metropolitana de Barcelona)
- **Extensió:** 3.000 ha.
- **Habitants:** 730.000 hab. a l'entorn.
- **Cobertes / usos:** 2.900 ha de sòl agrícola, predominantment cultiu d'hortalisses.
- **Impactes / afectacions:** gran nombre d'infraestructures de transport.
- **Fórmula de gestió:** Consorci entre Diputació, Consell Comarcal, ajuntaments i Unió de Pagesos.
- **Principals objectius:** facilitar la continuïtat de l'activitat agrària en harmonia amb el medi natural.

Espai rural de Gallecs

- **Situació:** comarca del Vallès Oriental (Mollet i Paret del Vallès) - Barcelona.
- **Extensió:** 526 ha.
- **Habitants:** 200.000 hab. a l'entorn.
- **Cobertes / usos:** mescla de sòl agrícola (cultius extensius) i forestal.
- **Impactes / afectacions:** ocupació de l'espai per polígons industrials i usos residencials.
- **Fórmula de gestió:** Consorci entre dos ajuntaments. Creat mitjançant projecte INTERREG. Ara ja forma part del Pla d'espais d'interès natural (PEIN) de la Generalitat de Catalunya.
- **Principals objectius:** garantir la continuïtat de l'activitat agrària i donar a conèixer els seus valors naturals.

Llavors, la pregunta obligada que ve a continuació és si tindria sentit crear a Menorca un parc agrari o rural. Sense poder-la respondre amb certesa, sí que podem apuntar una sèrie de possibles objectius:

- evitar l'abandó de terres de conreu en zones poc fèrtils i mantenir el mosaic agroforestal (plataformes calcàries, planes elevades, etc.). Açò podria facilitar alhora la conservació d'espècies animals pròpies del mosaic (rapinyaires, petits mamífers, amfibis, rèptils);
- limitar l'ús d'herbicides i aplicar adobs més sostenibles, fet que comportaria una millor conservació de la flora arvense i segetal, lligada a camps de conreu;
- donar continuïtat a la producció de fruita de varietats autòctones en barrancs, evitant així l'homogeneització forestal dels ambients de barrancs, i
- preservar el patrimoni etnològic (cada vegada en un estat de deteriorament més avançat).

També cal tenir ben present que la declaració de tot el sòl protegit i dels espais naturals esmentats en l'apartat 1 no ha aturat el declivi de certes espècies molt lligades al paisatge agrari de Menorca: el milà, la miloca, la flora segetal, etc. Potser sí que una figura d'aquest estil podria ajudar a resoldre aquests problemes per a zones molt concretes (un barranc, una plana agrícola o similar), però segurament tampoc no tindria suficient transcendència en el conjunt de l'illa.

Si contextualitzem el paper fonamental que tenen els usos agroramaders a l'illa de Menorca, i la seva relació amb la conservació, s'ha de comentar que a escala europea el VI Programa d'acció comunitària en matèria de medi ambient (COM (2001) 31) estableix uns objectius prioritaris, entre els quals el tercer és "Integrar la biodiversitat en la política agrària i de desenvolupament rural". Política que, de fet, s'ha anat concretant ja per la Comissió Europea en la seva comunicació COM(2004)431, que estableix que el finançament de la xarxa Natura 2000 s'havia de fer a partir de les polítiques de desenvolupament rural existents.

Aquest fet s'uneix als canvis que s'estan produint en matèria de política agrària (procés que anomenen la revisió mèdica de la política agrària comunitària), que accentua els ajuts cap als països de l'Est i vincula els ajuts dels països de l'Europa Occidental a l'adopció d'uns criteris ambientals. Per tant, és imprescindible la coordinació administrativa entre les administracions competents en agricultura i medi ambient, per tenir els recursos necessaris de cara a mantenir un sector primari com a forma de vida i, alhora, per conservar el medi natural.

La realitat socioeconòmica de Menorca és que la major part del territori està en mans privades (un 95% aproximadament). Però es tracta d'uns terrenys privats amb uns usos que han permès, en certa manera, la permanència d'uns valors de diversitat alts. La fórmula per gestionar aquestes zones pot ser diversa però la tendència (recollida i reconeguda per la llei estatal 45/2007 de desenvolupament rural) és la de signar contractes territorials entre l'Administració i els particulars, per fomentar alguns usos i ordenar-ne uns altres. És una manera que, pel bé de l'interès comú, permet canalitzar els ajuts al sector primari amb un sentit de preservació global del territori. A Menorca, en aquest sentit anem ben encaminats, amb la implantació des de l'any 2005 del Contracte agrari de la reserva de biosfera (CARB). A continuació es mostra en què consisteix el CARB en un quadre-resum com els anteriors, i s'aporta un mapa amb la localització, de forma aproximada, de les finques adherides a aquests contractes a l'any 2007 (Figura 12).

CARB (Contracte agrari de la reserva de biosfera)

- **Situació:** Menorca (de forma deslocalitzada)
- **Extensió:** 11.736 ha, 17 % del territori (adhesions 2007).
- **Habitants:** 80.000 hab. a l'entorn.
- **Cobertes / usos:** predomina l'ús agrícola sobre mosaic agroforestal de cultius extensius i petits boscos.
- **Impactes / afectacions:** perill d'abandó de l'activitat agrària.
- **Fórmula de gestió:** custòdia del territori, contracte entre l'Administració i els pagesos. Model de gestió territorial adaptatiu (varia cada any).
- **Principals objectius:** promoure pràctiques sostenibles a les explotacions agràries de Menorca a través d'ajuts econòmics.

En termes de models d'espais naturals, el CARB seria una eina en consonància amb un model de gestió territorial adaptatiu, on les zones gestionades poden anar variant d'un any per l'altre. En contraposició, es defineixen els models fixes (conjunt d'espais naturals estàtics, ben definits i tractats de forma individual) i els models dinàmics (quan s'entén el conjunt d'espais definits com una xarxa interconnectada i s'estableixen corredors biològics).

El CARB va arribar l'any 2007 a 79 finques agroramaderes, cobrint una extensió de 11.736 ha, equivalent a un 17% del territori insular. Aquestes són unes xifres gens menyspreables, que obren la possibilitat de promoure polítiques de conservació en una àmplia i variada extensió.

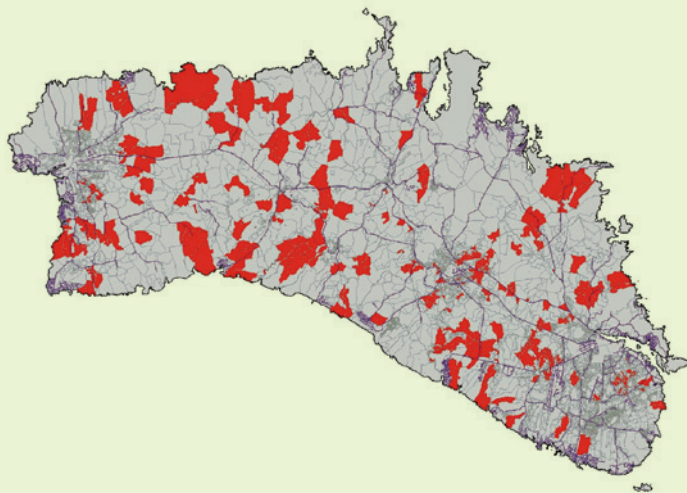

Figura 12. Mapa aproximat de les finques adherides al CARB a l'any 2007 (en vermell). *Font:* Conselleria d'Economia i Medi Ambient i SIG OBSAM

Reflexió final

Fa realment falta, en un territori de manco de 700 Km², de mida similar a alguns dels parcs naturals darrerament declarats a la Península, tenir tota aquesta complexitat de figures de protecció insulars, autonòmiques i internacionals?

A escala global la conservació dels valors de l'illa depèn en gran mesura del manteniment d'uns usos agroramaders regulats, i de la protecció davant dels impactes i processos que permeten la conservació d'hàbitats de gran singularitat a escala mundial (illots, basses temporals, litoral rocós). El manteniment de moltes d'aquestes espècies i d'alguns dels ecosistemes depèn dels usos d'un territori més ampli que el pròpiament protegit. Per tant, si el que es vol és treballar per l'eficiència en la gestió, hem d'adoptar uns criteris de gestió que vagin més enllà dels límits de l'espai protegit.

Per altra banda, la conservació del medi natural no s'ha de veure només com una aposta per la qualitat de vida dels que hi viuen, ni tampoc com una aposta clara de futur per a un turisme de qualitat. No es pot ser indiferent al canvi global, com és el canvi climàtic al qual la zona mediterrània litoral és especialment sensible. Per tant, és imprescindible treballar per la funcionalitat dels ecosistemes amb vistes de futur. Un

bon exemple, en aquest sentit, el tenim a Menorca, amb la bona gestió de les platges, que permet mantenir els valors naturals i garantir en un futur a mig termini el manteniment d'un ecosistema que és un dels principals actius del sector terciari de l'illa.

Tots aquests aspectes preliminars volen fer veure com una illa de mida relativament petita no pot entendre la política ambiental com una política sectorial, sinó que cal més política en la conservació i més ètica en la política.

No s'ha d'inventar res si es vol treballar amb una visió integral. L'instrument que preveu la llei bàsica de protecció del patrimoni natural (42/2007), al seu capítol III, és el pla d'ordenació dels recursos naturals (PORN), que diu que serà l'instrument específic per integrar el patrimoni natural i els recursos amb la resta de territori. L'abast d'aquest instrument, com recorda la pròpia llei, no inclou tan sols els espais naturals protegits, sinó tot territori que es vulgui abastar. Aquí és on la figura d'un PORN de la reserva de la biosfera posaria un ordre en els usos, fomentant els que interessin en els llocs adients i restringint els que no. Antecedents n'hi ha; de fet províncies senceres com Astúries o parcs naturals d'extensió tan o més gran que Menorca en tenen. Dins l'ordenació global es definirien les zones destinades a ser motor en termes de conservació -els espais naturals protegits- però dins una coherència.

Hi ha, a més, un motiu d'economia d'esforç, independentment de la seva aplicació o no: es va gastant una suma important de recursos humans i pressupostaris per fer plans especials de protecció de les ANEI, PRUG, etc. Es tracta de feines que duen a una duplictat clara de la informació, amb molt de paper i poc contingut. Per aquest motiu té molt més sentit fer un pla global dins el context de la legislació bàsica i anar fent després plans especials, plans de gestió, etc. per a zones o temes concrets. Aquesta és la tendència que es va seguint darrerament en els països propers, i que marca la Unió Europea: plans concrets amb objectius, àgils i avaluables.

Conclusions

A la vista de les dades i les informacions aportades, i de les reflexions fetes, podem anotar els següents enunciats a mode de conclusions i síntesi:

- Menorca ha protagonitzat un gran avanç aquests darrers 15 anys quant a superfície protegida a nivell territorial. No obstant això, l'avanç no s'ha donat d'igual forma quant a instruments de gestió activa o quant a veritables espais naturals protegits, amb capacitat de governança i clara vocació conservacionista o ambiental;

- La falta de coordinació entre administracions públiques, mes enllà de la distribució competencial, és actualment un dels principals problemes a resoldre. Per assolir els objectius ambientals i per aconseguir els recursos necessaris, és totalment imprescindible establir mecanismes de col·laboració entre les administracions implicades, principalment entre les competents en matèria de medi ambient, d'ordenació del territori i d'agricultura. Alguns resultats positius d'aquestes col·laboracions són els projectes Life del Consell Insular de Menorca o el que pot arribar a ser el CARB;
- La gestió del territori a nivell agrícola pot representar una bona solució, tant per evitar l'abandó del camp com per millorar la conservació de determinades espècies i paisatges. Parcs rurals o experiències de custòdia del territori poden ser una bona solució, però en cap cas s'hauria d'arribar a l'extrem en què les finques acabin sent "zoològics d'animals domèstics" o "jardins de plantes de conreu" mantingudes via subvenció;
- Un PORN de la reserva de biosfera de Menorca pot resultar un instrument legal vàlid per vincular la conservació del patrimoni natural amb els altres usos del territori, entre els que destacarien les activitats agroramaderes i turístiques. D'aquest document penjarien posteriorment altres plans de gestió i plans de conservació més concrets, i
- La reserva de biosfera avui dia no s'ha d'entendre com a figura sinó com a concepte. Com un marc de major sensibilitat cap a la conservació del patrimoni natural, històric i paisatgístic, que no només pot avançar per mitjà d'iniciatives legislatives, sinó que ho ha de fer a partir de la voluntat política i social (... i dels tècnics que hi prenen part).

Bibliografia

CARRERAS, D.; PONS, C.; CANALS, A. 2007. *Cartografia digital de l'ocupació del territori de Menorca 2002*. OBSAM. Institut Menorquí d'Estudis. Maó

EUROPARC-Espanya 2008. *Manual 07: Planificar para gestionar los espacios naturales protegidos*. Ed. Fundación Interuniversitaria Fernando González Bernáldez para los espacios naturales. Madrid. 120 pàgines.

EUROPARC-Espanya 2008. *Anuario EUROPARC-Espanya del estado de los espacios naturales protegidos 2007*. Ed. Fundación Interuniversitaria Fernando González Bernáldez para los espacios naturales. Madrid. 224 pàgines.

HERRERO, C. 2006. *Informe sobre Reservas de Biosfera españolas 2006*. Ministerio de Medio Ambiente. Madrid.

OBSAM – Sistema d'Informació geogràfica (SIG). <http://www.obsam.cat/cartografia/>

UNESCO, Programa MAB (1995-2008). <http://www.unesco.org/mab/>